

üdülőterületek, a szezonális időszakokban jelen lévő többletnépesség miatt nagyobb az üzletsűrűség stb.

Feltétlenül említést érdemel *Lovász György* rövid terjedelmű, tartalmas tanulmánya a Balaton időszakos vízhiányának okáról. A mindenkori csapadékvizonyoknak meghatározó szerepük van a tó vízháztartásának bevételi oldalában (a beömlő felszíni vízfolyások mellett „a Balaton délnyugati medencéjének nagyobb csapadékbevétele legfőképpen a Földközi-tenger felől érkező légtömegek, az északi medence csapadékosága pedig elsősorban az Atlanti-óceán északi medencéjében képződött légtömegek jelentősebb befolyása alatt áll”). A szerző hangsúlyozza, hogy „elsősorban nyaraink szárazabbá válása következtében alakulnak a tóban az extrém

alacsony vízállások”. A vízügyi szervek koncepciói alapján bemutatja a vízpótlás lehetőségeit, mint például: medertározók létesítése a Sió-csatornán; vízkiemelés a Drávából, vízpótlás a Rábából. A szerző ezen megoldási lehetőségekkel kapcsolatban felhívja a figyelmet arra, hogy ezek veszélyeztetnék a Balaton vízminőségét.

A gondosan szerkesztett, izléses kiállítású kötet a szerkesztők – Antal Géza, Tóth József és Wilhelm Zoltán – lelkiismeretes munkáját, a kiadó igényességét dicséri. Oszta a szerkesztők véleményét, „a sokrétű tartalmú, magas szakmai színvonalú kötetet a Balaton kedvelői, szakemberek és a művelt nagyközönség képviselői egyaránt haszonnal forgathatják.”

DR. KŐSZEGFALVI GYÖRGY

Fontos, de nem elég

Szirmai Viktória (szerk.): A városi versenyképesség társadalmi tényezői. Dialóg–Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2009

„Hogyan lehetnek a magyar nagyvárostérségek versenyképesebbek?” – kérdezi a tanulmánykötet bevezetésében Szirmai Viktória. „Sokan teszik fel ezt a kérdést, és sokan sokféle feleletet adnak rá. A feleletek nagyobb része szerint a várostérségi versenyképességnek gazdasági feltételei vannak, alkalmazkodás a piaci viszonyokhoz, a nemzetközi gazdasághoz, annak megfelelő gazdasági szerkezet, fejlett infrastruktúra és vállalkozások, a szükséges munkaerő, vagyis erős városi gazdaság. Szerintünk ez nagyon fontos, de nem elég. A város, a várostérség és a várostérség gazdasága nem lehet erős, elégedett, jólétben, kedvező lakóhelyi körülmények között élő, a saját ügyeik intézésében részt vevő városlakók, vagyis erős várostérségi társadalom nélkül. Ezért a korábbi feleletektől eltérő válaszokra van szükség.” Ezekkel az alapvető fontosságú megállapításokat tartalmazó mondatokkal indítja a szerkesztő ezt a felettébb időszerű, kitüntetett jelentőségű tanulmánykötetet, mely az ez évi könyvnapra jelent meg.

A munka a hazai nagyvárostérségeket vizsgálja sokoldalú megközelítésben, igen gondos, tiszteletreméltó alaposággal. Konkrétan a budapesti és a hazai nyolc, százezres lakosságszámot meghaladó nagyvárosi térséget – a debrecenit, a miskolcit, a

szegedit, a pécsit, a győrit, a székesfehérvárit, a kecskeméti és a nyíregyházi – veszi górcső alá.

A nagyvárostérségek meghatározó szerepet töltenek be hazánk életében, térszerkezetében, településrendszerében, s – népességszámuk, a bruttó nemzeti össztermékhez való hozzájárulásuk alapján – az anyagi javak termelésében, a szolgáltatásokban. Ezeknek a térségeknek meghatározó szerepük van az infrastruktúra hálózati, létesítményi és intézményi rendszereinek területi elhelyezkedésében, a K+F-tevékenységek, a hazai szellemi potenciál regionális szerkezetében. Mindez összességében kiemeli a közelmúltban folytatott kutatások s azokra épülő tanulmánykötet jelentőségét, értékét tudományos szempontból és a gyakorlatban jól hasznosítható eredményei alapján.

A kötet a „Várostérségek, térségi társadalmi egyenlőtlenségek és konfliktusok – Az európai versenyképesség térségi társadalmi tényezői” c. kutatás anyagára épül. A munkát a témában jártas, kellő felkészültségű kutatók részvételével, konzorciumi keretben, a Nemzeti Kutatási Fejlesztési Programok támogatásával végezték 2004 és 2007 között. A kutatás számos módszerre épült: több mint ötezer fő megkérdezésére alapozott reprezentatív kérdőíves adatfelvételre, 108 mélyinterjúra, statisztikai adatbázisok elemzésére. A tanulmánykötet statisztikailag hét nagy fejezetre tagolt. Legmarkánsabb és legterjedelmesebb fejezetei a nagytérségi társadalmi szerkezeti egyenlőtlenségek, a térségi társadalmi egyen-

lőtlenségek és a társadalmi konfliktusok, a versenyképesség és a városrészi társadalmak témaköreit tárgyalják. A záró, hetedik fejezet a kutatások eredményeit összegzi a munkát irányító, szervező, a kutatómunka koncepcióját kidolgozó Szirmai Viktória egyetemi tanár, az MTA doktora, Széchenyi-díjas szociológus tollából. A kötetet széles kitekintésű, gazdag irodalomjegyzék, 55 ábra és 57 táblázat, 7 térkép és 38 jó minőségű színes fotó teszi teljessé, megkönnyítve az áttekintést.

A gazdag tartalmú kötet részletesebb bemutatására aligha van lehetőség jelen recenzió keretében. A könyv szinte minden oldala elgondolkodtató megállapításokra, következtetésekre ösztönzi az olvasót, különösen a recenzort. Jelen írásunkban azonban egyre feltétlenül utalnunk kell: a vizsgálatok, elemzések leglényegesebb következtetését – a városrészek gazdasági és társadalmi versenyképességi rangsorai alapján – az alábbiak szerint idézhetjük, mutathatjuk be: a kutatások a hazai nagyvárosrészek belső fejlődésében jelentős eltéréseket tapasztaltak. A városrészeket a területükön elhelyezkedő nagyvárosok és városkörnyékek kiegyensúlyozottsága – azaz a gazdasági és a társadalmi versenyképességi rangsorokban betöltött pozíciók viszonya – alapján háromféle típusba sorolták.

Az *első* típusba a győri és a pécsi városrészt sorolták, ahol a város és a városkörnyék egyaránt jó, vagy – a pécsi városrészt gazdasági versenyképessége alapján – egyaránt rossz helyezéssel szerepel. E csoport tagja még a gazdasági versenyképességet illetően a budapesti és a kecskeméti, valamint a társadalmi versenyképességet illetően a miskolci és a debreceni városrészt is.

A *második* típusba tartoznak azok a városrészek, amelyekben a városok jobb helyzetűek, mint a városkörnyékek. Kettős megközelítésben az a jellemző, hogy a város erősíti a környék, a környék pedig gyengíti a város versenyképességét. Ebbe a csoportba elsősorban a székesfehérvári városrészt sorolhatók. Társadalmi versenyképesség alapján ide tartozik a kecskeméti, a szegedi és a nyíregyházi, gazdasági versenyképesség alapján pedig a debreceni városrészt is.

A *harmadik* városrésztípus az előzővel ellentétes jellemzőkkel tűnik ki: a város gyengíti a környék versenyképességét, illetve a környék erősíti a városét. Gazdasági versenyképesség alapján ebbe a csoportba sorolhatók a szegedi, a nyíregyházi és a miskolci, míg a társadalmi versenyképesség szerint a budapesti városrészt.

A szerzők összefoglaló megállapítása: „a magyar nagyvárosrészek gazdasági és társadalmi versenyképességének összevetése alapján jól elkülönít-

hető a gazdaságilag, a társadalmilag és a mindkét szempontból versenyképes és a mindkét szempontból lemaradó városok csoportja”, továbbá, hogy „a gazdasági és társadalmi versenyképesség közötti összefüggés kettős: a nagyvárosrészek többségében vagy társadalmi vagy gazdasági irányultságú versenyképességi helyzetről beszélhetünk, egyes esetekben azonban ezek egyidejű léte is igazolódott.”

A tanulmánykötet kiválóan szerkesztett, gördülékény stílusban megírt, gondos munka. Jól nyomon követhetők az egyes fejezetek szerzőinek megállapításai. Azok a kellő szakmai-tudományos korrektséggel jelennek meg a szerkesztés nehéz feladatát teljesítő Szirmai Viktória összegzésében.

A könyv ízléses kiállítású, a kiadó lelkiismeretes munkáját dicséri. A magas színvonalú munka segítséget, tudományosan megalapozott szakmai válaszokat jelenthet az adott nagyvárosrészt fejlesztésében érintett és érdekelt kormányzati és önkormányzati szervezeteknek, vállalkozóknak, a témával foglalkozó kutatóknak, területfejlesztési és területrendezési tervezőknek. Joggal keltheti fel a téma iránt érdeklődő szélesebb szakmai és nem csak szakmai közvélemény figyelmét.

Jelen bemutató írás zárásaként két megjegyzés kínálkozik. A recenzor véleménye szerint a tanulmánykötet üzenetét indokolt lett volna – a VI. fejezetben – markánsabban megfogalmazni a területpolitika-területfejlesztés irányítói számára is. A kutatások eredményei sok vonatkozásban új megállapításokkal, feladatmeghatározással szolgálnak a megkövetett területpolitikai magatartás, területfejlesztési gyakorlat számára. Erre annál is inkább szükség van, mert a vizsgált évek gazdasági és pénzügyi válsága lényeges korrekcióra kényszerítheti a 2005-ös országgyűlési határozattal elfogadott Országos területfejlesztési koncepció céljait, feladatait a következő időszakokban.

A másik megjegyzés személyes. A recenzor 1978–1982 között a magyarországi településrendszer strukturális változásával foglalkozó kutatás irányítója volt (a kutatási jelentés opponensei Kovács Tibor és Tóth József voltak). Az eredményeket a KSH felhasználta területi kiadványaiban, s használja ma is. Egyik következtetésünk a nagyvárosi térségek településrendszerünkben betöltött szerepének, jelentőségének kiemelése volt, prognosztizáltuk azok jövőbeli, differenciáltan érvényesülő fejlődését az ország egyes földrajzi térségeiben.

Jóleső érzés a recenzor számára, hogy a jelen írásban bemutatott kutatás – igaz más megközelítésben, más nézőpontból – közel harminc évvel ezelőtt végzett munkánk ezzel kapcsolatos megállapításait, következtetéseit fő vonásaiban megerősítette.